

Pytania do dyskusji na forum: Czy brzmi to Wam znajomo? Mielicie kiedyś taką sytuację, albo może któryś z Waszych przyjaciół? Może znacie taką historię z filmu? A jak to było w przypadku Pauliny?

Ważne, by zwrócić uwagę uczestników na to, że Paulina spędziła z Wojtkiem niemal całe wakacje. Gdyby zaofiarował jej wspólny wyjazd na początku znajomości, prawdopodobnie dłużej zastanawiałaby się nad tą propozycją.

3. Reguła wzajemności

Bardzo często trudno jest odmówić osobie, która wyświadczyła nam jakąś przysługę, obdarowała prezentem lub poszła dla nas na jakieś ustępstwo. Z pewnością trudniej jest nam odmówić komuś, kto zaprosił nas na kawę, do kina lub w czymś nam pomógł.

Pytanie do dyskusji na forum: Czy zauważacie zastosowanie tego mechanizmu przez Wojtkę w stosunku do Pauliny? Jeśli uczestnicy nie są w stanie wskazać tego mechanizmu, prowadzący pokazuje w jaki sposób Wojtek z niego skorzystał: nie dawał Paulinie prezentów, ale odpowiadał na jej potrzeby, sprawiał, że czuła się wyjątkowa.

4. Efekt aureoli

Bardzo ważne jest również, żeby pamiętać, że łatwiej zaufać osobom ładnym, atrakcyjnym. Pozytywne cechy „opromieniają swoim blaskiem” wszystkie inne cechy danej osoby. Może to prowadzić do bardzo niebezpiecznego toku myślenia, że „człowiek dobrze wyglądający” to „człowiek dobry”. Nowopoznana osoba, która jest dla nas atrakcyjna (fizycznie lub w jakikolwiek inny sposób), wcale nie musi chcieć naszego dobra.

Pytanie do dyskusji na forum: Co mogłoby sprawić, że nowopoznana osoba wydawałaby nam się atrakcyjna? Warto zwrócić uwagę uczestników na cechy, takie jak: wygląd, status majątkowy, posiadane gadzety, bycie modnym, ale również np. bycie obcokrajowcem, mieszkanie za granicą itp.

5. Efekt niedostępności

Dostęp do czegoś na czym nam zależy, odgrywa dużą rolę przy podejmowaniu decyzji. Jeśli na przykład mamy niewiele czasu na skorzystanie z jakiejś oferty, to jesteśmy skłonni widzieć ją w lepszym świetle, niż wtedy, gdy możemy się nad nią spokojnie zastanowić. Podejmujemy decyzję pod presją – głównie czasu. Na tym mechanizmie oparte są np. sklepowe promocje czy oferty last minute w biurach podróży.

Paulina podjęła decyzję o wyjeździe z Wojtkiem, ponieważ z jednej strony – kończyły się wakacje i nie mogłaby skorzystać z tej oferty później, z drugiej strony – po wakacjach mieli się rozstać na dłuższy czas.

Pytania do dyskusji na forum: Czy zetknęliście się kiedyś z taką sytuacją, że na podjęcie decyzji mieliście niewiele czasu? Jakie były konsekwencje takich decyzji?

Prowadzący podkreśla, że na co dzień podlegamy różnym wpływom społecznym. Musimy jednak pamiętać, że sprawcy przemocy, w tym wykorzystania seksualnego i handlu dziećmi, stosują różnorodne techniki wywierania wpływu na swoje ofiary. Manipulują, by osiągnąć jak największe korzyści dla siebie, a nie dla nas.

Prowadzący informuje uczestników, że zarówno handel dziećmi, jak i komercyjne wykorzystanie seksualne, są poważnymi przestępstwami, ściganymi z mocy polskiego prawa i aktów międzynarodowych. Ofiary tych przestępstw są bardzo często wywożone za granicę i z tego względu wciąż rozwijana jest współpraca pomiędzy organami ścigania na całym świecie.

VI. Zakończenie: „Mnie to się nigdy nie przytrafi”

Czas trwania: 5 minut

Prowadzący przypomina historię Pauliny. Być może część uczestników pomyślała: „Mnie to się nigdy nie przytrafi”. To bardzo złudne rozumowanie, które usypia naszą czujność. Wypieramy myśli o zagrożeniu, przez co możemy być na nie bardziej podatni. Prowadzący zadaje pytanie uczestnikom czy zdarzyło się kiedyś, że taka myśl przyszła im do głowy. Prosi, by każdy sam sobie odpowiedział na to pytanie.

Prowadzący podkreśla, że im wcześniej rozpoznamy zagrożenie, tym większe szanse, że go unikniemy. Choć rozmowa o trudnych sytuacjach, jakie nam się zdarzają, nigdy nie jest łatwa – warto ją rozpoczynać – z rodzicami, nauczycielami, przyjaciółmi. Czasem nie jest łatwo rozmawiać otwarcie z bliskimi nam osobami, potrzebujemy anonimowej pomocy i wsparcia. Jednym z miejsc, do którego można się wtedy zwrócić jest Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży, działający pod bezpłatnym numerem 116 111. Niekiedy łatwiej jest pisać niż rozmawiać. Przez stronę internetową www.116111.pl można przesłać anonimową wiadomość i w ten sposób uzyskać pomoc.

Moduł I: Handel dziećmi

Cel zajęć: podczas zajęć zostaną przedstawione mechanizmy stosowane przez osoby zajmujące się handlem dziećmi w celu komercyjnego wykorzystania seksualnego. Uczestnicy dowiedzą się jak chronić się przed manipulacją oraz poznają możliwości pomocy, z której mogą skorzystać nastolatki zagrożone handlem ludźmi oraz komercyjnym wykorzystaniem seksualnym.

Czas trwania: 45 minut

Grupa: zajęcia przeznaczone są dla młodzieży od 13. do 18. roku życia. Można je przeprowadzać w szkole – wtedy wielkość grupy uzależniona jest od liczby uczniów w klasie. Zajęcia mogą być prowadzone również poza szkołą dla osób, które się nie znają. Wtedy zalecane jest, by jednolite wiekowo grupy były nie większe niż 20–25 uczestników.

Miejsce: klasa szkolna, świetlica, sala szkoleniowa.

Potrzebne materiały: płyta DVD z filmem (opcjonalnie).

Wymagany sprzęt: laptop, projektor, ekran lub telewizor (w przypadku projekcji filmu).

Prowadzący: najlepszymi realizatorami proponowanych zajęć będą osoby pracujące na co dzień z młodzieżą, które posiadają umiejętność prowadzenia dyskusji sterowanej oraz podstawową wiedzę na temat zjawiska handlu dziećmi. Zachęcamy do realizacji zajęć przez dwóch prowadzących. Ułatwi to omawianie z uczestnikami poszczególnych ćwiczeń i zapewni komfort pracy.

Forma zajęć i metody pracy: eksperyment, wykład, prezentacja, dyskusja.

Zajęcia łączą elementy wykładu nt. zjawiska handlu dziećmi i dyskusji z nastolatkami o mechanizmach stosowanych przez jego sprawców. Przekazywane treści i formy pracy mogą być dla uczestników trudne i poruszające. Przed rozpoczęciem zajęć warto zapoznać się z broszurami „Komercyjne wykorzystywanie seksualne dzieci. Pytania i odpowiedzi” i „Problem handlu dziećmi w Polsce i na świecie” dostępnymi na stronie www.stopwykorzystaniu.fdn.pl

Przygotowaliśmy dwa sposoby prezentowania historii osoby, która stała się ofiarą handlu dziećmi w celu komercyjnego wykorzystania seksualnego. Pierwszy z nich polega na czytaniu historii, drugi to wyświetlenie filmu edukacyjnego.

Zgłoszenie realizacji zajęć/ewaluacja: uprzejmie prosimy o wypełnienie formularza ewaluacyjnego dot. przeprowadzonych zajęć profilaktycznych. Państwa opinia będzie dla nas bardzo pomocna w tworzeniu kolejnych materiałów edukacyjnych. Po wypełnieniu formularza ewaluacyjnego będą mogli Państwo otrzymać zaświadczenie o przeprowadzeniu zajęć. Formularz znajduje się na stronie www.akademia.fdn.pl.

I. Wstęp

Prowadzący informuje, że uczestnicy podczas zajęć poznają mechanizmy wywierania wpływu i manipulacji, jakie stosują m.in. osoby zajmujące się handlem ludźmi w celu komercyjnego wykorzystania seksualnego.

Prowadzący proponuje ustalenie i zapisanie kilku podstawowych zasad, do których wszyscy będą stosowali się w trakcie zajęć, np.:

1. Kiedy inna osoba mówi, słucham uważnie.
2. Nie oceniam innych osób.
3. W dyskusjach i ćwiczeniach odwołuję się do historii zaprezentowanej w trakcie zajęć.
4. Traktuję z szacunkiem i dyskrecją informacje oraz opinie ujawniane przez innych uczestników.
5. Maksymalnie angażuję się w zajęcia.

II. Ćwiczenie: „Zawsze mam przy sobie...”

Forma pracy: eksperyment
Czas trwania: 10 minut

Na początku zajęć prowadzący prosi uczestników, by wyjęli z toreb, plecaków lub kieszeni przedmioty, które zawsze noszą przy sobie – portfel, telefon komórkowy.

Następnie prowadzący zachęca uczestników do wyobrażenia sobie sytuacji, w której te przedmioty trafiają w ręce osoby lub osób, które chcą zmusić uczestników do określonego działania lub zachowania.

Prowadzący mówi: Zastanów się co te przedmioty, ich zawartość: **dokumenty, zdjęcia, spis telefonów, historia kontaktów, treść SMS-ów**, mówią o Tobie i Twoim życiu? Jak można wykorzystać te informacje, by Tobą manipulować, zbliżyć się do Ciebie w złych zamiarach lub zmusić do zrobienia czegoś, czego nie chcesz zrobić?

Przykłady: Osoba, która chce mną manipulować lub mnie szantażować, może wiedzieć np.:

- co lubię (karta na siłownię, karta stałego klienta w kinie itp.);
- kto jest dla mnie ważny (zdjęcia w portfelu, w komórce);
- gdzie mieszkam i ile mam lat (dokumenty);
- jakie są numery telefonów do ważnych dla mnie osób itp.

Prowadzący informuje, że sprawcy wykorzystania seksualnego, w tym komercyjnego oraz handlu dziećmi posługują się technikami manipulacyjnymi – starają się zbliżyć do potencjalnej ofiary, zdobyć jej zaufanie, otoczyć ją opieką i pokazać swoje przyjazne nastawienie. Mogą również posuwać się do szantażu, który też jest formą manipulacji.

III. Prezentacja: Historia Pauliny

Potrzebne materiały: w przypadku gdy historia będzie prezentowana w formie filmu: płyta DVD załączona do scenariusza, laptop, projektor, ekran lub telewizor.

Forma pracy: prezentacja
Czas trwania: 5 minut

Prowadzący zachęca uczestników do zapoznania się z historią Pauliny. Informuje, że zaprezentowana sytuacja posłuży im jako materiał do dyskusji podczas zajęć. Następnie czyta historię Pauliny lub włącza film.

Miałam pecha... Poznałam Wojtkę na imprezie. To było w lipcu zeszłego roku, miałam wtedy 15 lat. Ciągle się przy mnie kręcił, nie przeklinał, był miły, kulturalny. Nie przypominał moich kolegów z klasy, dziecińczych, często po prostu chamskich. Powiedział mi, że mieszka z rodzicami w Anglii, przyjechał z wujkiem do Polski na wakacje. Bardzo dobrze czułam się w jego towarzystwie, był pewny siebie, przystojny... dałam mu do siebie numer telefonu. Szybko się zaprzyjaźniliśmy, a potem zaczęliśmy się spotykać, widywaliśmy się prawie codziennie. Kiedyś nawet poznałam tego jego wujka, był bardzo miły i bardzo dowcipny, już dawno tak się nie śmiałam... U mnie w domu było beznadziejnie, mama miała depresję i ciągle brakowało kasy.

Byłam szczęśliwa, że znalazłam takiego chłopaka, że ktoś się mną interesuje, że chce spędzać ze mną czas. Myślałam, że znalazłam moją bratnią duszę i nie mogłam sobie wyobrazić, że on wyjedzie, że zniknie z mojego życia. Myślałam, że on też tak czuł.

Zaproponował mi pod koniec wakacji, żebyśmy spędzili ostatni tydzień lata u niego, za granicą. Mówił, że bardzo chce mi pokazać gdzie mieszka, że będę mogła poznać jego przyjaciół, rodzinę. Od razu wiedziałam, że muszę z nim pojechać, ale mama na początku nie chciała się zgodzić, mówiła, że to długa podróż... Przekonał ją wujek Wojtkę, obiecał, że będzie się mną opiekował.

W dniu wyjazdu okazało się jednak, że pojedziemy sami – wujek Wojtkę postanowił zostać jeszcze kilka dni w Polsce. Dał Wojtkowi kluczyki do samochodu i życzył nam bezpiecznej podróży.

Podróż trwała bardzo długo, wyobrażałam sobie, że to takie romantyczne, tylko ja i mój chłopak... Kiedy dojechalśmy na miejsce, wszystko się zmieniło. Wojtek przestał być miły, zabrał mi komórkę i wyszedł, zostawiając mnie samą. Do pokoju przyszło trzech facetów, jeden z nich powiedział, że od teraz będę dla nich pracować. Potem uderzył mnie w twarz i zaciągnął do innego pokoju, gdzie było więcej dziewczyn takich jak ja...

IV. Wykład

Forma pracy: wykład
Czas trwania: 5 minut

Prowadzący prezentuje uczestnikom metody działania sprawców handlu dziećmi, opierając się na przykładzie Pauliny.

W historii Pauliny pokazany jest częsty sposób działania sprawców – najpierw zyskanie zaufania, odpowiedzenie na potrzeby ofiary, oferta przeżycia niezapomnianej przygody. Wojtek zbliżył się do Pauliny, zaprzyjaźnili się, zostali parą. Zaoferował jej wyjazd za granicę: fajną przygodę i okazję do poznania jego świata. Takie zachowanie ze strony nowopoznaných osób sprawia, że tracimy czujność, stajemy się mniej podejrzliwi, zakładamy, że ktoś jest uczciwy i po prostu przyjacielski.

Osoby wykorzystujące innych do celów komercyjnych (praca przymusowa, praca w agencji towarzyskiej) często stosują przemoc fizyczną. Ofiary handlu czy komercyjnego wykorzystania seksualnego mogą być również szantażowane – sprawcy grożą, że prześlą rodzinie ofiary kompromitujące informacje (prawdziwe lub fałszywe), że skrzywdzą bliskie i ważne dla ofiary osoby.

Paulina uległa wpływowi, manipulacji i naciskom. Nie jest jedyna. Jak pokazują dane Ministerstwa Sprawiedliwości, w latach 2001–2008 w wyniku handlu ludźmi zostało pokrzywdzonych ponad 2700 osób. Ile było przypadków niewykrytych przez policję lub nieujawnionych przez ofiary, można się tylko domyślać.

Manipulacji ulegają zarówno dorośli, jak i dzieci. Nie ma jednego, skutecznego sposobu działania, który uchroniłby nas przed uleganiem wpływom ze strony osób, które mają wobec nas złe zamiary. Uleganie wpływom innych osób jest naturalne. Nasze poczucie bezpieczeństwa mogą umacniać wiedza i umiejętności rozpoznawania zagrożeń.

V. Dyskusja: Mechanizmy ulegania wpływom

Forma pracy: dyskusja
Czas trwania: 20 minut

Prowadzący podkreśla, że sprawcy wykorzystania seksualnego czy handlu dziećmi łatwo zbliżają się do swoich ofiar, ponieważ działają z premedytacją i w jasno określonym celu. Wykorzystują psychologiczne teorie wywierania wpływu, warto więc przyrzeć się tym teoriom dokładniej.

Prowadzący po przedstawieniu każdej z technik wykorzystywanych przez sprawców zachęca uczestników do dyskusji.

SPRAWCY NAJCZĘŚCIEJ POSŁUGUJĄ SIĘ TECHNIKAMI, TAKIMI JAK:

1. Pozorowanie przyjacieli i pozyskiwanie zaufania

Dla każdego z nas jest naturalne, że dla przyjaciela czy osoby, której ufamy – zrobimy więcej i szybciej uwierzymy w jej dobre intencje. W końcu jest naszym przyjacielem!

Widać to dobrze w historii Pauliny. Wojtek ciągle przy niej był, zabiegał o nią. Opowiadał o sobie i swoim życiu. Poznał ją ze swoim wujkiem, który również był bardzo miły. Wojtek pokazywał, że mu na niej zależy. Paulina zgodziła się na wyjazd, ponieważ mu ufała.

Pytania do dyskusji na forum: Czy kiedyś zrobiliście coś, czego sami do końca nie akceptowaliście, ale ulegliście prośbie przyjaciela/przyjaciółki? A może słyszeliście o takiej sytuacji?

2. Konsekwencja i zaangażowanie

Im bardziej jesteśmy zaangażowani w jakąś sytuację, tym bardziej pozytywny mamy do niej stosunek. Im dłużej jesteśmy zaangażowani w jakieś działanie, im więcej wkładamy w nie wysiłku, tym trudniej nam się z niego wycofać... Konsekwentne trzymanie się raz podjętych decyzji powoduje, że nie zastanawiamy się dłużej nad dokonanym wyborem. Nie angażujemy się w analizowanie wszelkich „za” i „przeciw”, które wynikają z napływających informacji, nie mamy więc podstaw do ewentualnej zmiany decyzji.